

Fundin form

Rithöfundar grípa stundum til þess ráðs að fá eitthvert form lánað og skrifa inn í það, einkum við ritun stuttra texta. Þetta er ekkert ósvipað því sem hefur tíðkast í myndlist um allanga hríð nema þar er um að ræða fundna hluti. Þekkt er hlandskálin sem Marcel Duchamp setti í nýtt samhengi og gerði þar með að margræðu og óvæntu listaverki sem breytti listasögunni.

Þegar rithöfundur notfærir sér fundið form fær hann ákveðnar merkingarskírskotanir með hinu fundna formi og skrifast á við þær eða nýtir þær sér til framdráttar, oft með óvæntum árangri, stundum skondnum, stundum sorglegum og allt þar á milli. Fræg er sex orða saga í formi smáauglýsingar, oft eignuð Ernest Hemingway þó að það hafi verið dregið í efa: „For sale: baby shoes, never worn“ (Til sölu: ungbarnaskór, ekkert notaðir).

Ef við tökum hefðbundnari fundin form þá má nefna bréf. Það geta verið sendibréf, stofnanabréf, ástarbréf, kvörtunarbréf eða haturspóstur svo dæmi séu tekin. Í Afríkubindi *Smásagna beimsins* má finna „Bréf til systra minna“ eftir Fatmata A. Conteth sem er eitt samfellt bréf ritað rétt áður en sögupersónan styttir sér aldur.¹ Bókin *Fæðingarborgin* eftir Oddnýju Eiri Ævarsdóttur samanstendur öll af bréfum. Annað vel þekkt form er dagbókarfærslur. Það mætti líka hugsa sér að nota fundargerðir og færslur í gestabók sem ramma.

Listin að játa á sig syndir til að öðlast fyrirgefningu er áhugaverð leið til að nálgast stuttan texta og ræða þá í leiðinni við hina kristnu hefð. Sama má segja um form bænarinnar og prédikunarinnar. Form spakmæla og málshátta hafa verið notuð af ýmsum, t.d.

1 Bókfræðilegar upplýsingar um þau verk sem nefnd eru í greininni er að finna í heimildaskrá.

Sverri Stormsker sem snýr út úr þeim í bókinni *Stormur á skeiri* svo stundum verður úr samfélagsgagnrýni: „Enginn veit sína eignina fyrir en öll er.“² Ambroce Bierce skrifaði *Orðabók andskotans* og fyllti hana af háði og spói til að fletta ofan af yfirborðsmennsku og hræsni.

Dæmisögur og fabúlur hafa um aldir verið nýttar með ýmsum hætti. Þær má rekja aftur til Biblíunnar og Esóps en nútímahöfundar finna gjarnan leiðir til þess að snúa upp á þessi form, t.d. til að koma ádeilu til skila eða varpa nýju ljósi á viðfangsefni. Það má sjá í sögunni „Tígrisdýr á tíunda degi“ eftir Zakaria Tamer þar sem tígurinn er látinn tala eins og algengt er í dýrasögum. Sama er að segja um form goðsagnanna sem Augusto Monterroso tekur til handargagns til þess að varpa nýju ljósi á fyrirbæri eins og svarta sauðinn og Penélope í *Ódyssejskeiðinu* Hómers.³ Diego Muñoz Valenzuela samdi örsöguna „Ævintýri afturábak 1“ þar sem hann leikur sér að minnum ævintýrisins. Ekki má heldur gleyma jólasögunni sem meistaranemar í ritlist hafa skrifast á við í árlegum jólabókum sínum. Þjóðsagan hefur einnig verið endurnýjuð með ýmsum hætti í íslenskum og erlendum nútímabókmenntum. Þekkt íslenskt dæmi er sagan „Tilbury“ eftir Þórarin Eldjárn þar sem hann byggir á þjóðsögum og þjóðtrú um tilbera. Enrique Anderson Imbert gerði garðinn frægan með eins konar skrýttu, „Tabú“, sem verður meira en bara skrýttla í meðförum hans.

Í bókinni *Síðasta orðið* notfærir Steinunn Sigurðardóttir sér form sem er nátengt íslenskri þjóðarsál, minningargreinina. Aðrar tegundir greina, ritgerða og esseyja má líka taka til handargagns. Það gerði Jonathan Swift í hinni frægu háðsádeiluesseyju sinni „A Modest Proposal“. Hann kallar hana tillögu og tillögur geta líka fallið undir fundin form, s.s. þingsályktunartillögur eða tillögur að deiliskipulagi.

Meðal annarra forma sem höfundar hafa notað má nefna fréttir, veðurfréttir og tilkynningar. Innkaupalistar, vörutalningalistar og aðrir listar geta jafnframt hýst alls konar smellin skrif. Sjálfur hef ég spreytt mig á formi fasteignaauglýsingarinnar eins og sjá má hér í heftinu og eins á hollráðalista.⁴

2 Sverrir Stormsker, *Stormur á skeiri*. 1240 frumsamdir málbattir að bætti Husseins, 43.

3 Monterroso, *Svartí sauðurinn og aðrar fabúlur*, 16–17.

4 Rúnar Helgi Vignisson. *Sögju saga*.

Svo er það leiðbeiningaflokkurinn. Rithöfundurinn Lucy Zhang vakti athygli með örsöggunni „How to make me orgasm“ og segir stærri sögu í leiðinni. Í fyrsta hluta bókarinnar *Historias de cronopios y de famas* eftir Julio Cortázar er að finna nokkrar leiðbeiningasögur sem og í bók Óskars Árna Óskarssonar, *Ráð við hversdagslegum uppákomum*. Form skilgreiningarinnar má fara með á ýmsa vegu, þ.á m. orðabókarskilgreiningar. Eins og gefur að skilja má gera sér alls konar mat úr uppskriftum, s.s. uppskrift að hamingju, en einnig má ljá því sem í réttinn fer dulda merkingu.

Af nýrri formum sem höfundar hafa glímt við má nefna hið knappa form smáskilaboða og Twitter/X-tístsins. Þá má vel notast við internet-slangur og tölvuviðmót, s.s. þegar breytingar eru raktar (e. *track changes*). Bandaríski rithöfundurinn Robin Hemley skrifaði smásöguna „Reply All“ sem öll er í formi tölvuskeyta og sama er að segja um skáldsöguna *Geislaþræði* eftir Sigríði Pétursdóttur. Virka í athugasemdum má hæglega nýta sem form á texta sem og umsagnir viðskiptavina eða lesenda bóka, s.s. á Goodreads. Ritdómurinn er þá skammt undan og fræðigreinin með öllum sínum neðan- og aftanmálgreinum sem Rafael Bullé-Goyri tjaldar óspart í örsöggunni „Fljúgandi fiðrildi“. Ruslpóst af ýmsu tagi hafa nemendur í ritlist gert að umgjörð stuttra texta, ennfremur skilaboð sem greinilega hafa verið skrifuð af gervigreindarforriti. Spurt og svarað-síðurnar sem finna má hjá mörgum fyrirtækjum liggja að sama skapi vel við höggi.

Eins og sjá má eru möguleikarnir ótæmandi fyrir hugkvæman höfund. Hér er kjörið tækifæri til þess að snúa upp á vel þekkt form og gera það að einhverju öðru sem óvænt sögn er í. Nú eða til að vekja spurningar eins og sex orða sagan um ungbarnaskóna gerir. Hvers vegna voru ónotaðir ungbarnaskór til sölu? Þössuðu þeir ekki á barnið eða kom eitthvað fyrir barnið? Og er þá allt til sölu í hinu kapítalíska hagkerfi? Hér er lesandanum látið eftir að svara rétt eins og lesanda er látið eftir að ráða í þær skírskotanir sem koma með hverju formi fyrir sig. Hvað er unnið með því að leita á náðir smáauglýsingaformsins þegar um viðkvæmt efni er að ræða? Þarna verður iðulega áhugaverð spenna milli forms og inntaks og hún getur riðið baggamuninn.⁵

5 Við ritun þessa greinarkorns var lauslega stuðst við bók H. K. Hummel og Stephanie Lenox, *Short-Form Creative Writing: A Writer's Guide and Anthology*, 145–157; og grein Grants Faulkners, „Found Forms, Found Stories“.

HEIMILDIR

- Anderson Imbert, Enrique. „Tabú“. Í *við kvikuna: örsögur frá Rómönsku-Ameríku*, 54. Kristín Guðrún Jónsdóttir þýddi. Reykjavík: Stofnun Vigdísar Finnboga-dóttur í erlendum málum, 2020.
- Bierce, Ambrose. *Orðabók andskotans*. Reykjavík: JPV útgáfa, 2000.
- Bullé-Goyri, Rafael. „Fljúgandi fiðrildi“. Í *við kvikuna: örsögur frá Rómönsku-Ameríku*, 198–200. Kristín Guðrún Jónsdóttir þýddi. Reykjavík: Stofnun Vigdísar Finnbogadóttur í erlendum málum, 2020.
- Conteth, Fatmata A. „Bréf til systra minna“. Í *Smásögur heimsins: Afríka*, ritstýrt af Rúnari Helga Vignissyni, Jóni Karli Helgasyni og Kristínu Guðrúnu Jónsdóttur, 125–137. Kristín Guðrún Jónsdóttir þýddi. Reykjavík: Bjartur, 2019.
- Cortázar, Julio. „Manual de instrucciones“. Í *Historias de cronopios y de famas*, Buenos Aires: Alfaguara, 1995.
- Faulkners, Grants. „Found Forms, Found Stories“. *Poets & Writers*, 13.3. 2023. Sótt 3.12.2024 af https://www.pw.org/content/found_forms_found_stories.
- Hemley, Robin. „Reply All“. Í *Reply All*, 192–202. Í Munnbiti, 22. Bloomington, Indianapolis: Indiana University Press, 2012.
- Hummel, H. K. og Stephanie Lenox. *Short-Form Creative Writing: A Writer's Guide and Anthology*, London, New York, Oxford, New Dehli, Sydney: Bloomsbury Academic, 2019.
- Monterroso, Augusto. *Svarti saundurinn og aðrar fabúlur*. Kristín Guðrún Jónsdóttir þýddi. Reykjavík: Bjartur, 2012.
- Muñoz Valenzuela, Diego. „Ævintýri afturábak 1“. Í *við kvikuna: örsögur frá Rómönsku-Ameríku*, 171. Kristín Guðrún Jónsdóttir þýddi, Reykjavík: Stofnun Vigdísar Finnbogadóttur í erlendum málum, 2020.
- Oddný Eir Ævarsdóttir. *Fæðingaborgin*, Reykjavík: Kind, 2015.
- Óskar Árni Óskarsson. *Ráð við hversdagslegum upþákomum*. Reykjavík: Smekkleysa, 2006.
- Rúnar Helgi Vignisson. „Segin saga“, 102. Í *Munnbiti*, Ástarsögufélagið, 2023.
- Sigríður Pétursdóttir. *Geislaþræðir*. Akranes: Uppheimar, 2010.
- Steinunn Sigurðardóttir. *Síðasta orðið: safn til eftirmála eftir hluta Ívarsen-attbálks og tengdafólki á 20. öld: úttefið, safnað, flokkað og ritstýrt af fræðimanninum Lýtingi Jónssyni frá Væisu í Önguldal*. Reykjavík: Iðunn, 1990.
- Sverrir Stormsker. *Stormur á sker: 1240 frumsamdir málsbættir að bætti Husseins*. Reykjavík: Fjölvi, 1993.
- Swift, Jonathan. *A Modest Proposal: For preventing the children of poor people in Ireland, from being a burthen on their parents or country, and for making them beneficial to the publick*, 1729. Sótt 6.12.2024 af <https://www.gutenberg.org/files/1080/1080-h/1080-h.htm>
- Tamer, Zakaria. „Tígrisdýr á tíunda degi“. Í *Smásögur heimsins: Asía og Eyjaálfa*, ritstýrt af Rúnari Helga Vignissyni, Jóni Karli Helgasyni og Kristínu

Guðrúnu Jónsdóttur, 95–99. Sindri Guðjónsson þýddi. Reykjavík: Bjartur, 2018.

Zhang, Lucy. „How to make me orgasm“. Sótt 9.12.202 af <https://www.cincinnatiareview.com/micro/micro-how-to-make-me-orgasm-by-lucy-zhang/>

Þórarinn Eldjárn. „Tilbury“. Í *Ofsögum sagt*. Reykjavík: Iðunn, 1981.

BREIÐAKUR 17

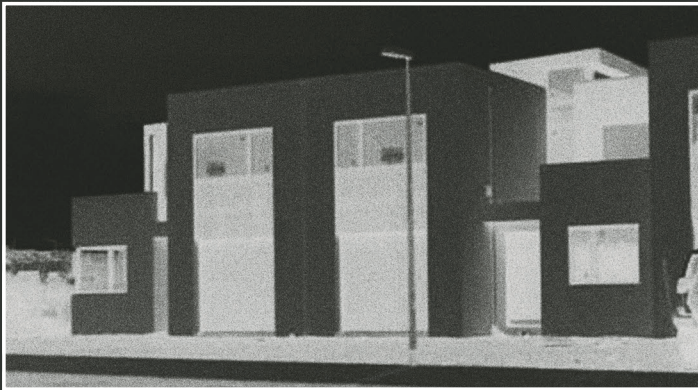

Einstaklega glæsilegt 213 fm endaraðhús á tveimur hæðum í nýju hverfi. Húsið er með steinsteyptu flötu þaki og hallandi timburþaki. Það er einstaklega vel staðsett neðst í skjólsælum botnlanga.

Á neðri hæðinni má sjá fyrir sér notalegt eldhús og stofu og þar er líka innbyggður bílskúr hvar klappa má góðum Bensi eða Audi þegar vindurinn gnauðar á vetrarkvöldi og aka honum svo heitum út í kuldann að morgni. Þvottahús og baðherbergi innan seilingar. Heyra má skvaldrið úr barna-herbergjunum á efri hæðinni og hjalið úr hjóna-herberginu sem er auðvitað með baðherbergi inn af fyrir frúna að rísla sér yfir sínu að kvöldi eða morgni og fyrir herrann þegar blöðruhálskirtillinn kallar. Gluggakerfi verður ál og timbur. Á efri hæðinni eru tvennar svalir þar sem njóta má næðis og horfa á blóðrautt sólarlagið speglast í haffletinum á meðan yngstu börnin sofa vært. Afhendist fullbúið að utan, fokheltað innan. Mikið lækkað verð. Mjög mikið, eiginlega alltof mikið.

Nánari upplýsingar veitir Skapti Skaptason hjá fasteignasöluinni Sólarlagi í síma 666 2007 / 566 2007

BREIÐAKUR 19

Glæsilegt raðhús á Arnarneshæðinni í Garðabæ, í einu eftir-sóttasta hverfi landsins. Kúrir þarna eitt og sér í skjólsælli suðurhlíð, hjalla meður græna.

Um er að ræða 209,4 fm hús á tveimur hæðum, með innbyggðum bíl-skúr. Húsið er vel staðsett neðst í botnlanga, svo vel að þig langar örugglega ekkert burt. Það er tilbúið til afhendingar, og þó fyrr hefði verið, fullbúið að utan, fókelt að innan og lóð grófjöfnuð. Íslenski draumurinn fyrir rétta fólk. Bara að bretta upp ermar, múra og mála og smíða eldhús eftir máli. Planta svo blágresinu blíða í garðinum. Bestu skólar landsins steinsnar frá, íþróttahús, tónlistarskóli og öll þjónusta á heimsælikvarða í þessu vel rekna bæjarfélagi. Athugið, mikið lækkað verð, heilmikið. Ekkert vit í að sleppa þessu tækifæri. Helvítis fc

Nánari upplýsingar veitir Jón B. Thoroddsen hjá eignastýringu Íslandsbanka í síma 440 4000
